

Z branjem do zvezd: približevanje knjižnice, knjižničnega gradiva in branja učencem osnovne šole, s poudarkom na 1. vzgojno-izobraževalnem obdobju

Reading to the stars: bringing the library, library material and reading closer to primary school pupils, particularly the first educational period

Damijana Medved

Oddano: 19. 6. 2020 – Sprejeto: 24. 12. 2020

1.04 Strokovni članek
1.04 Professional article
UDK 027.7/.8:028.5

Izvleček

Namen: V okviru projekta Z branjem do zvezd je v osnovnošolski knjižnici potekala izvedba tedenskih dogodkov z namenom predstavitve najrazličnejšega knjižničnega gradiva. Učencem prvega vzgojno-izobraževalnega obdobja smo pokazali, da lahko prek knjižničnega gradiva pridejo do informacij in znanja o vseh področjih življenja. Cilja projekta sta popularizacija gradiva, ki je redkeje izposojano, in povečanja izposoje. Namen je, da bi učenci in ostali zaposleni šolsko knjižnico doživljali kot živ prostor, odprt za vse, ki omogoča spoznavanje novih znanj in spoznanj.

Metodologija/pristop: V šolskem letu 2019/2020 je bilo izvedenih 16 dogodkov (t. i. Dogajalnic), poleg tega pa meseca decembra še dodatnih 15 kratkih branj v knjižnici. Dogodki so bili izmenjaje organizirani za 1., 2. in 3. razred. Na decembrska branja pa so bili vabljeni vsi. Na dogodkih smo beležili obisk ter izposojajo gradiva.

Rezultati: Analiza podatkov je pokazala zelo dober obisk dogodkov. Posledično se je število uporabnikov knjižnice v povprečju povečalo za 15 %. Na 10 od 16 dogodkih so si učenci izposodili knjižnično gradivo za domov.

Omejitve raziskave: Ni zabeleženo, koliko različnih učencev se je udeležilo Dogajalnic, kar bi dalo rezultat, kolikšen delež vseh učencev se jih je udeležilo. Poleg tega nismo

beležili koliko knjig so si učenci izposodili čitalniško, beležili smo samo izposojno na dom, ki pa ni celosten kazalec zanimanja učencev.

Izvirnost/uporabnost raziskave: Raziskava je lahko temelj za nadaljnje bralno spodbujevalne projekte in za beleženje dodatnih podatkov.

Ključne besede: branje, šolske knjižnice, ustvarjalnost v knjižnici, 1. vzgojno-izobraževalno obdobje, bralne spodbude

Abstract

Purpose: In the school library, we organized weekly events with the purpose of introducing different library materials and to show the pupils that through library materials they can get information and knowledge about everything. The goal was to increase the interest in library materials which are rarely borrowed and to increase borrowing in general. The purpose is that the pupils and the employees can realize that the school library is a lively space, open for everybody, inclined to get new knowledge and new cognition.

Methodology/approach: In the school year 2019/20, we organized 16 events, and 15 short readings in December 2019. The events were dedicated to 1st, 2nd and 3rd grade. On December's readings pupils from all grades were invited. At every event we count the number of users and the fact if anyone borrowed the book.

Results: The analysis of data showed very good visit of the events. The number of users increased, on average, by 15%. In 10 out of 16 events, pupils also borrowed books for home.

Research limitations: We didn't collect the data how many pupils attended the events, so we would know the percentage of all school children who attend the event. Besides that we don't have the data which books pupils borrowed just for use it in a library.

Originality/practical implications: The research could be the basis for future reading encouraging projects and for collecting further data.

Keywords: reading, school libraries, creativity in library, first educational period, reading encouragements

1 Uvod

Zaradi splošnega upada zanimanja za branje (Blatnik idr., 2019) ter slabšanja tehnike branja, smo se na šoli odločili za izvedbo projekta »Z branjem do zvezd«, v okviru katerega so predvidene naslednje dejavnosti: izboljšanje tehnike branja za drugošolce, spodbujanje branja za petošolce, družinska bralna značka, predavanje za starše bodočih prvošolcev, obisk literarnega ustvarjalca na šoli ter redni dogodki spodbujanja branja (ki se odvijajo v knjižnici), ki so namenjeni učencem in učiteljem 1. izobraževalnega obdobja. V pričujočem prispevku se bomo osredotočili na zadnjo dejavnost.

Branje tekmuje z drugimi prostočasnimi dejavnostmi, elektronskimi napravami, ki jih v preteklosti ni bilo, zato moramo biti knjižničarji in seveda tudi ostali strokovni delavci ustvarjalni, vztrajni in izvirni, da branje in knjižnico približamo učencem, kot vir informacij, znanja, obenem pa tudi lepote, užitka in zabave. Izkušnje kažejo, da je samo branje pravljice koncept, ki učencev ne pritegne več, zato je treba poslušalsko izkušnjo nadgraditi še z drugimi dejavnostmi, ki vključujejo več čutov (poleg slišnega vsaj še vidnega, pa tudi tipnega in okušalnega) in ki od učencev zahtevajo aktivno udeležbo pri dogodku.

Tako smo se odločili za (praviloma) tedenske dogodke v knjižnici (t. i. Dogajalnice) z namenom predstavitve najrazličnejšega knjižničnega gradiva, da bi učencem pokazali, kako lahko prek knjižničnega gradiva pridejo do informacij in znanja o vseh področjih življenja, s ciljem, da bi popularizirali gradivo, ki je redkeje izposojano ter da bi nasploh povečali izposajo. Udeležba na dogodkih je bila prostovoljna in nezavezujoča, upali pa smo, da bi glas o izvedbi v knjižnico privabil tudi učence, ki sicer v knjižnico ne zahajajo ali jo obiščejo zelo redko. Namen Dogajalnic je bil tudi, da učenci in vsi ostali zaposleni šolsko knjižnico doživijo kot živ prostor, odprt za vse, ki omogoča spoznavanje novih znanj in spoznanj.

2 Pregled teoretičnih izhodišč in raziskav oziroma literature

Šolska knjižnica in tudi šola sama ima veliko vlogo pri opismenjevanju in navduševanju nad branjem. Posebej za prvošolce je še vedno zelo pomembna vloga staršev, saj (večinoma) še ne berejo sami in je tako zavedanje staršev za pomen odnosa do branja in knjig izjemno pomemben. V raziskavi Knjiga in bralci VI so ugotovili, da v »Sloveniji dnevno bere otrokom le 12 % staršev, večkrat na teden pa 17 %« (Blatnik idr., 2019, str. 69). Ob primerjanju predhodne raziskave so celo ugotovili, da se delež staršev, ki vsakodnevno bere otrokom, zmanjšuje: »saj je leta 2014 dnevno otrokom bralo 15 % družin, večkrat na teden pa 17 %, v seštevku torej 3 % več kot leta 2019.« (Blatnik idr., 2019, str. 69) Šolska knjižnica je tako lahko vsaj delni korektiv tega stanja in šolski knjižničar nekdo, ki ponuja reden stik otrok z branjem in knjigami.

Pregled Iflinih¹ smernic za šolske knjižnice našo namero o organiziranju bralno spodbujevalnih dejavnosti večkrat potrdi in poudari, saj spodbujanje pismenosti

¹ IFLA = International Federation of Library Associations in Institutions. 2. dopolnjena izdaja Smernic za šolske knjižnice je izšla 2015, v slovenskem prevodu smo jih dobili 2019.

in branja spada med temeljne dejavnosti izobraževalnega programa šolskih knjižnic (IFLA, 2019). Tako pri definiciji o tem, kako naj šolska knjižnica deluje, zasledimo, da naj šolska knjižnica deluje kot: »center pismenosti, kjer šolska skupnost goji branje in razvoj pismenosti v vseh oblikah« (IFLA, 2019, str. 18). V duhu naše namere o organiziranju dogodkov v knjižnici pa sodi tudi misel, da naj bo šolska knjižnica: »družbeni prostor, odprt za kulturne, strokovne in izobraževalne dogodke (npr. prireditve, srečanja, razstave, vire) za šolsko skupnost.« (IFLA, 2019, str. 18)

Šolska knjižnica ima pri vpetosti v vzgojno-izobraževalno delo specifično vlogo, tako v primerjavi z ostalimi tipi knjižnic kot v primerjavi s šolskimi učilnicami kot takimi. Zagotovo je njena vzgojno-izobraževalna vloga bolj poudarjena (če jo primerjamo z drugimi tipi knjižnic), obenem pa si lahko privoščijo sproščenost, ki v učilnicah ni vedno mogoča. Šolska knjižnica mora biti srce šole in njeni cilji se najbolje uresničujejo, ko je njena vloga vključena tudi v učne načrte, s poudarki na zmožnostih »branja in pismenosti – sposobnosti in dovednosti v zvezi z užitek pri branju, branju za zabavo, branjem zaradi učenja na različnih nosilcih ter preoblikovanjem, posredovanjem in razširjanjem besedil v različnih oblikah in načinih, s čimer se pogloblja pomen in razumevanje.« (IFLA, 2019, str. 19)

Organiziranje bralno spodbujevalnih projektov je v Iflinih smernicah omenjeno tudi kot ena od storitev šolske knjižnice, in sicer, da naj storitve šolske knjižnice vključujejo: »živahne programe na področju literature/branja za znanstvene dosežke ter osebno zadovoljstvo in bogatenje« (IFLA, 2019, str. 20). Zasledimo še, da med osrednje poučevalne naloge šolskega knjižničarja spadajo »spodbujanje pismenosti in branja« (IFLA, 2019, str. 28) in organiziranje posebnih dogodkov, »ki dvigujejo ugled pismenosti in branja« (IFLA, 2019, str. 41).

Pridružujemo se mnenju Tilke Jamnik, ki meni, da je ena od »vlog sodobne šolske knjižnice motiviranje za branje« (Fekonja, 2004, str. 135 cv: Orel, 2005, str. 46). »Knjižnice so s svojimi prostori, opremo, nabavno politiko in postavitvijo gradiva, s prijaznim, izobraženim in usposobljenim osebjem pomemben motivacijski dejavnik in omogočajo različne dejavnosti, ki uporabnike spodbujajo k obiskovanju knjižnice in posredno tudi k branju« (Fekonja, 2004, str. 137 cv: Orel, 2005, str. 46).

V šolski knjižnici je običajno zaposlen samo en knjižničar. Zato so bistvenega pomena njegove lastnosti, znanje, kompetence, saj vse, kar je zahtevano za kvalitetno delo v knjižnici, opravlja sam. Pri bralno spodbujevalnih dogodkih bi posebej izpostavili t. i. tretjo skupino kompetenc, ki obsegajo knjižničarjeve osebne lastnosti, stališča, odnose in ravnanja ter vključujejo: »smisel za delo z

ljudmi, ustrezno in odgovorno ravnanje, odnos do storitev in zadovoljstvo uporabnikov ter predanost poklicu.« (Zabukovec, 2014, str. 133) »Pomembne vrline knjižničarja-svetovalca so čustvena toplina, strpnost, spoštovanje in iskrenost« (Orel, 2005, str. 55). Še posebej bi izpostavili čustveno toplino, ki je predvsem pri najmlajših otrocih zelo pomembna za doseg ostalih ciljev.

3 Zasnova raziskave

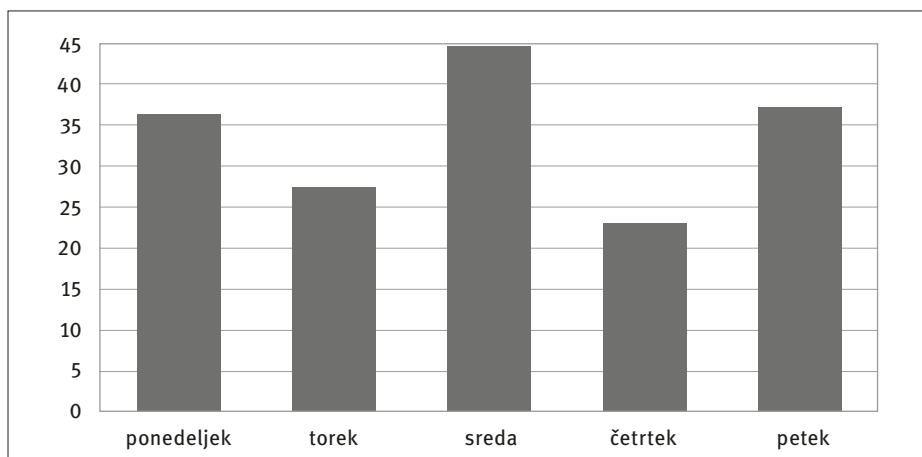
Na osnovni šoli n. h. Maksa Pečarja učenci poleg bralne značke, ki jo opravljajo pri razredničarki (razredna stopnja) oziroma učiteljici slovenščine (predmetna stopnja), opravljajo še bralne značke v knjižnici: Ekološko bralno značko, Bralne iskricice in Bralne medvedke. Tisti najbolj zavzeti potem nadaljujejo še z Abecednico in Bralnim izzivom.² Te bralne značke so v prvem vzgojno-izobraževalnem obdobju zelo popularne in zanje se odloči več kot tretjina vseh učencev, za knjižničarja pa so odličen pripomoček pri prepoznavanju bralnih navad in bralnega okusa učencev. Za predstavitev prebranih knjig prevladuje pripovedovanje obnove prebranega, za kar pa je seveda potreben čas in pozornost. Da bi tako dobili dovolj pozornosti ob opravljanju bralnih značk, so jim od novembra do maja namenjeni torki in četrтки. Ob teh dnevih je tudi možno vračilo knjig, ni pa možna izposoja, ki je možna ob ponedeljkih, sredah in petkih. V Preglednici 1 so zabeleženi učenci, ki so si v šolskem letu 2018/2019 na določen dan gradivo izposodili za domov ali ga vrnili in ne vsi učenci, ki so knjižnico na določen dan obiskali in/ali uporabljali gradivo v čitalnici. Nazornejša grafična predstavitev teh podatkov je prikazana na Sliki 1.

Ker je bilo zaželeno, da bi se izposoja gradiva na dom ob petkih povečala, je bila sprejeta odločitev, da se bralno spodbujevalni dogodki odvijajo ob petkih.

Preglednica 1: Povprečno število uporabnikov, po dnevih v tednu, ki so si izposodili ali vrnili gradivo v šolskem letu 2018/2019 (od 7. 11. 2018 do 19. 4. 2019)

	Ponedeljek	Torek	Sreda	Četrtek	Petek
Število	36,25	27,4	44,76	23	37,16

² Za Ekološko bralno značko je treba prebrati 2 knjigi, za Bralne iskricice in Bralne medvedke po 3 knjige, za Abecednico 25 knjig, kjer se naslovi ali priimki avtorjev začenjajo na vse črke slovenske abecede. Bralni izziv pa bralcu ponuja različne izzive, ko mora izbrati npr. knjigo z rdečimi platnicami, najljubšo knjigo prijatelja itd.

Slika 1: Povprečno število uporabnikov, ki so si izposodili ali vrnili gradivo v šolskem letu 2018/2019, po dnevih v tednu (od 7. 11. 2018 do 19. 4. 2019)

Povprečen obisk uporabnikov, ki so si izposodili in/ali vrnili gradivo, je bil v šolskem letu 2018/2019 33,71 uporabnikov na dan.

Kot raziskovalni problem lahko zastavimo število uporabnikov, ki je ob petkih malo nad povprečjem in namero, da se delež uporabnikov, ki bi si izposodili gradivo za domov, poveča, kar bi dosegli z organiziranimi dogodki v knjižnici.

Kot izhodišče raziskave smo vzeli stanje števila uporabnikov, ki so si gradivo izposodili in/ali vrnili v šolskem letu 2018/2019. Hipoteza je, da se bosta zaradi organiziranih dogodkov povečala obisk knjižnice in izposoja gradiva.

Prvi cilj teh dogodkov je približati knjižnico učencem z najrazličnejšimi zanimanji in tako knjižnično gradivo predstaviti tudi tistim učencem, ki jih pot manjkrat (ali celo nikoli) zanese v knjižnico. Cilj je tudi predstaviti knjižnično gradivo, navdušiti za branje in spodbuditi radovednost za raziskovanje in spoznavanje novih stvari.

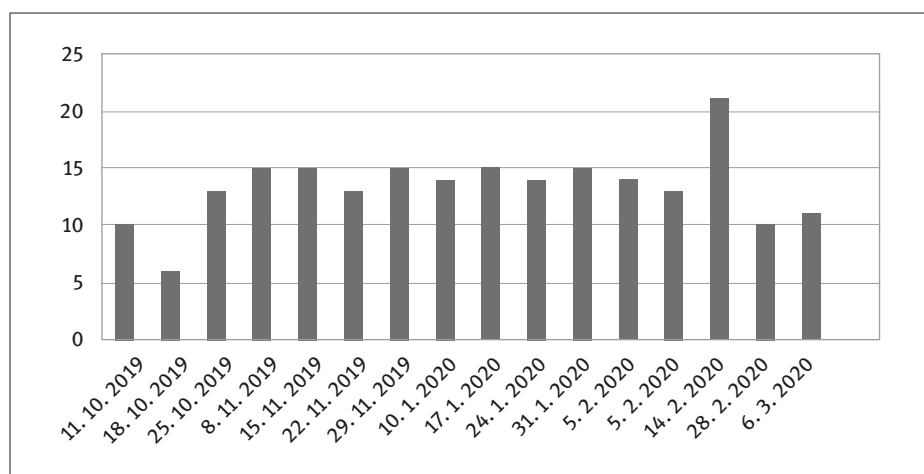
3.1 Metodologija

V šolskem letu 2019/2020 je bilo od 11. 10. 2019 do 6. 3. 2020 izvedenih 16 dogodkov, poleg tega pa meseca decembra 2019 še dodatnih 15 kratkih branj v knjižnici. Načeloma je bilo izmenjaje organiziran dogodek za 1., 2. in 3. razred. Na decembrska branja pa so bili vabljeni vsi trije razredi 1. vzgojno-izobraževalnega obdobja. Na dogodkih sta se beležila obisk ter izposoja gradiva.

Preglednica 2: Razpored dogodkov v knjižnici, datum izvedbe, razred in število udeležencev

Naslov dogodka	Datum	Razred	Število udeležencev
Stripi	11. 10. 2019	2. in. 3. r.	10
Pravljični svetovi (predstavitev del Svetlane Makarovič in Jelke Reichman)	18. 10. 2019	1. r.	6
Pravljični svetovi (predstavitev del Svetlane Makarovič in Jelke Reichman)	25. 10. 2019	2. r.	13
Pravljični svetovi (predstavitev del Svetlane Makarovič in Jelke Reichman)	8. 11. 2019	3. r.	15
Pravljičice o princeskah	15. 11. 2019	2. r.	15
Zgodovinske knjige	22. 11. 2019	3. r.	13
Uganke	29. 11. 2019	1. r.	15
Grimmove pravljice	10. 1. 2020	2. r.	14
Grimmove pravljice	17. 1. 2020	3. r.	15
Grimmove pravljice	24. 1. 2020	1. r.	14
Knjige o vozilih	31. 1. 2020	2. r.	15
Glasno branje	5. 2. 2020	3. r.	13
Glasno branje	5. 2. 2020	2. r.	14
Pesniško popoldne	14. 2. 2020	1. r.	21
Pesniško popoldne	28. 2. 2020	2. r.	10
Pesniško popoldne	6. 3. 2020	3. r.	11

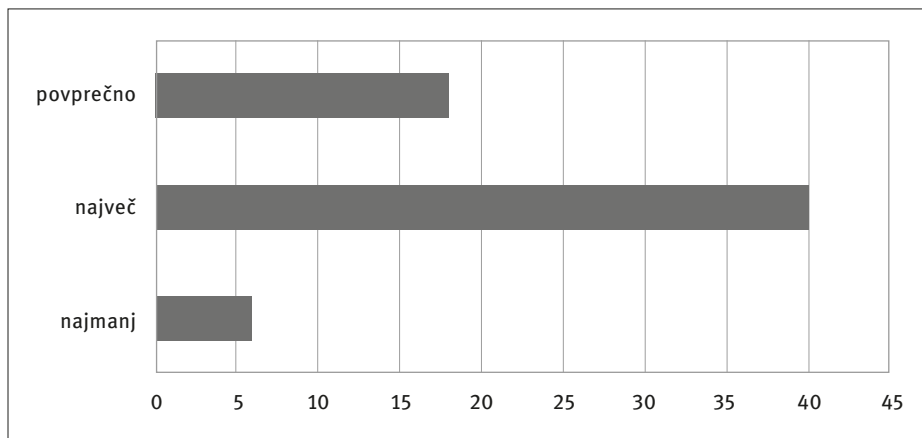
Obisk dogodkov v knjižnici prikazuje Slika 2. V povprečju je bila udeležba 13,37 učenca na dogodek.

Slika 2: Število učencev na Dogajalnicah

Glede na prostorske zmožnosti knjižnice je bilo število udeležencev Dogajalnice omejeno na 15 oseb. Toliko je bilo tudi predhodno pripravljenih vstopnic. Izjema je bil dogodek 14. 2. 2020, ko se na dogodek sprva ni prijavilo veliko učencev, po izdatnejši promociji pa so pošle vse vstopnice. Celó več: na sam dogodek je prišlo še več učencev, kot jih je bilo prijavljenih. Vendar se je izkazalo, da je številka 15 dobro premišljena in se je velja držati tudi v prihodnje.

Zaradi dejstva, da imajo nekateri učenci ob petkih druge obveznosti, je bila izražena želja, da se občasno dogodek prestavi tudi na kakšen drug dan. Decembra je bilo tako organizirano vsakodnevno branje pravljice v nadaljevanjih, kar je pri učencih naletelo na zelo dober odziv. Ker je bilo branje kratko (od 5 do 7 minut) in ker se je odvijalo vsakodnevno, je bila v tem primeru opuščena praksa z vstopnicami, obenem tudi ni bilo razmejitev po razredih, pač pa so bili vabljeni vsi – do zapolnitve razpoložljivih mest. V povprečju se je branj udeleževalo 18 učencev, najmanj jih je bilo 6 in največ 40. Decembrski obisk Dogajalnice je prikazan na Sliki 3. Izvedenih je bilo 15 branj.

Slika 3: Število učencev na decembrskih Dogajalnicah

Poleg tega pa je bila februarja izvedena Dogajalnica na Mednarodni dan glasnega branja, ki je bil leta 2020 v sredo, 5. 2. V tistem tednu je bila tako Dogajalnica izjemoma izvedena v sredo.

3.2 Priprava na izvedbo Dogajalnice

Najprej je bila izbrana tema dogodka. Včasih je bila izbrana na podlagi zunanjih spodbud (npr. na razpis revije Ciciban ob življenjskih obletnicah Jelke Reichman

in Svetlane Makarovič ali pa ob Svetovnem dnevu glasnega branja. Spet drugič je bila spodbuda gradivo, ki se sicer ni izposojalo (npr. Grimmove pravljice), ali pa učenci sami s svojimi iskalnimi zahtevami (ko so npr. kar naprej spraševali o pravljičah o princeskah). Včasih se je z izbrano temo skušalo v knjižnico privabiti učence, ki sicer po knjigah niso pogosto posegali (npr. s predstavitvijo knjig o vozilih). Temeljna ideja Dogajalnic je bila, da se prek dogodkov predstavi najrazličnejše knjižnično gradivo ter spodbuja k izposoji in branju, zato je bila težnja, da bi bilo predstavljeno gradivo karseda raznovrstno.

Potem se je pripravilo vabilo v papirnati obliki, ki je bilo obešeno na vrata knjižnice, med obvestila pri vhodu v šolo ter v zbornico. Pripravljenih je bilo tudi 15 vstopnic, ki so bile na voljo v knjižnici. Na začetku so bile sicer vstopnice ob vabilu pri vhodu v šolo, vendar se to ni obneslo; otroci so namreč vstopnico vzeli, vendar potem nanjo pozabili, poleg tega pa knjižničarki ni bilo znano, kdo se je odločil za obisk dogodka, da bi o tem obvestila učiteljice. Od 3. dogodka dalje so bile vstopnice v knjižnici. Vabilo je bilo prek elektronske pošte poslano tudi razredničarkam in učiteljicam podaljšanega bivanja, s prošnjo, da učence obvestijo še ustno. Ob prevzemu vstopnic je knjižničarka zapisala ime učenca in potem pred dogodkom obvestila učiteljico podaljšanega bivanja o prijavi. Izkazalo se je, da vstopnic ni smiselno razdeljevati prezgodaj, saj učenci pozabijo, da so se prijavi oziroma jim navdušenje za obisk dogodka popusti in tako ostane sedež prazen. Obenem pa seveda tudi ni pametno najaviti dogodka zadnji hip, saj potem zmanjka časa za prenos vabila. Najpogosteje so bila tako vabila za petkov dogodek poslana prek e-pošte v sredo popoldne, vstopnice pa so se začele deliti v četrtek.

Dogodek je praviloma potekal ob petkih, po pouku, med 12.30 in 13.00, trajal je torej 30 minut. Izjema je bila obeležitev Mednarodnega dneva glasnega branja, 5. 2. 2020, ko se je dogodek odvijal na sredo, in sicer od 13.00 do 13.30 za tretješolce in od 13.30 do 14.00 za drugošolce. V mesecu decembru pa je branje potekalo ob 13.00.

3.3 Primer izvedbe Dogajalnic

V nadaljevanju bo kot primer predstavljena vsebina dogajanja na Dogajalnici Pravljični svetovi. Glede na to, da je dogodek pripravljen na čast življenjskima jubilejema Svetlane Makarovič in Jelke Reichman – Svetlana je 80. rojstni dan praznovala 1. januarja, Jelka pa 29. avgusta – smo najprej zapeli pesem »Vse najboljše«.

Učenci so prisluhnili kratkemu življenjepisu Svetlane Makarovič, ogledali so si njen portret, predstavljen je bil njen ustvarjalni opus, kakor ga hranimo v

knjižnici (vključno s poličko, kjer so v knjižnici postavljene Svetlanine knjige). Skupaj smo pregledali njene knjige in povedali so, katere že poznajo in katere še ne. Predstavljen je bil tudi življenjepis Jelke Reichman, njen portret, knjige v knjižnici, ki so opremljene z njenimi ilustracijami, opozorjeni so bili na njen način ilustriranja, z željo, da bi ga prepoznavali v knjigah oziroma ob besedilih. Ogleдали smo si tudi kratek video prispevek o njenih ilustratorskih začetkih.

V 2. in 3. razredu smo uporabili bralnomotivacijsko strategijo na podlagi strategije *Gledam in vidim* (Sarto, 2015): ob kopijah ilustracij iz slikanice, ki sta jo ustvarili Svetlana Makarovič in Jelka Reichman, tj. *Strašni volk* (Makarovič, 2019), so bili učenci povabljeni, da ob ilustracijah pripovedujejo zgodbo. Pri tem so dobro sodelovali in ko so v zadnjem delu še slišali prebrano pravljico, so bili posebej pozorni na ilustracijo, ki so jo sami predstavljali. Na koncu smo se še pogovorili o sporočilu pravljice. Dogodek je odlično uspel in v 2. in 3. razredu je bil uresničen tudi cilj, da so si učenci izposodili knjige za domov.

3.4 Povzetek evalvacij Dogajalnic

Zanimivo je opazovati razlike v koncentraciji med razredi. Treba je seveda upoštevati, da so se Dogajalnice odvijale ob petkih po pouku (razen 5. 2. 2020, ko je potekala v sredo in seveda decembra 2019, ko je potekala vse dni), ko so učenci utrujeni od celega tedna in je tako ujeti pozornost še posebej velik izziv. Obenem je treba priznati, da je privilegij Dogajalnic ta, da niso obvezne, da nanje učenci prihajajo prostovoljno, torej, da so notranje motivirani za udeležbo na dogodku. To samo izvedbo precej olajša. Prijave na dogodek smo pobirali vsakič sproti in se torej ni bilo potrebno zavezati k celoletnemu obiskovanju dogodkov (za razliko od interesnih dejavnosti). Za samo izvedbo pa je to pomenilo, da se je vsakič oblikovala unikatna skupina, kar se je v večini primerov izkazalo za dobro potezo, saj so se tudi odnosi med njimi vsakič na novo vzpostavljali in je bilo tako lažje pritegniti pozornost. Kljub temu se je dogajalo, da so bila pričakovanja učencev drugačna od tistega, kar so doživeli, in ker je bilo vztrajanje pri pozornosti na branju oziroma poslušanju prezahtevno, so bili posledično tudi nemirni. Pri prvošolcih je bilo potrebno več poudarka na začetnem vzpostavljanju mirnega in spoštljivega okolja, ki omogoča vsem udeležencem, da od dogodka odnesejo čim več. Pri tretješolcih pa se je že bilo moč zanesti na njihovo daljšo zmožnost koncentracije in smo se tako lahko še bolj osredotočili na samo vsebino. Drugošolci so se glede osredotočenosti v poprečju zelo dobro odrezali.

Vedno je bil učencem zelo pri srcu del, kjer so lahko sami aktivno sodelovali, zato je bila težnja, da se v same predstavitve vključi tudi njihova aktivna vloga; pri tem nam je bila v pomoč knjiga Montserrat Sarto: *Strategije motiviranja za*

branje (Sarto, 2015). S knjigo se je knjižničarka srečala na delavnici založbe Malinc (Malinc, 2019), kjer so bile predstavljene različne strategije.

Na Dogajalnicah so bile uporabljene naslednje strategije: *Gledam in vidim* (Sarto, 2015, str. 57–58), *To je moja risba* (Sarto, 2015, str. 55–56), *Izvoli, to je tvoje* (Sarto, 2015, str. 42–44), *In čigavo je to?* (Sarto, 2015, str. 36–38). Zelo dragocena je bila tudi povratna informacija samih učencev, ki so jo včasih ubesedili (»Res je bilo fino.«), včasih pa nakazali z zadovoljnimi izrazi na obrazu.

Eden od pglavitnih ciljev, da bi se prek Dogajalnic povečala izposoja gradiva, ni bil vedno dosežen. Marsikdaj se je namreč zgodilo, da so si učenci želeli izposoditi knjigo, ker pa so doma že imeli 3 enote gradiva, to ni bilo možno.³ Do ponedeljka pa je navdušenje zelo pogosto že splahnelo in tako ni prišlo do izposoje.

Opažamo, da so na dogodke prihajali učenci, ki so branju in knjižnici že tudi sicer naklonjeni, vabilu pa so se redkeje odzvali učenci, ki so tudi sicer v knjižnico prihajali redkeje ali morda sploh nikoli. Velikokrat se je tudi zgodilo, da so prišli na predstavitev določenega tipa gradiva, potem pa so jim pozornost vzbudile čisto druge knjige. Dogodek je bil tako razlog, zaradi katerega so prišli v knjižnico in potem iz nje odšli z izbrano knjigo. Cilj po povečanem obisku knjižnice je bil tako dosežen.

3.5 Omejitve raziskave

Raziskava je v določeni meri omejena zaradi pomanjkljivih podatkov. Tako nismo beležili koliko različnih učencev se je udeležilo Dogajalnic, kar bi dalo rezultat, kolikšen delež vseh učencev se udeležuje Dogajalnic. Poleg nismo evidentirali, koliko knjig si učenci izposojajo čitalniško, beležili smo samo izposajo na dom, ki pa ni celosten kazalec zanimanja učencev. Pri obisku knjižnice je beležen samo obisk učencev, ki so si gradivo izposodili in/ali vrnili, ni pa beleženja obiska knjižnice kot takega, ki je seveda veliko večji od izposoje.

Prav tako nimamo zbranega podatka, koliko uporabnikov si je v šolskem letu 2018/2019 izposodilo gradivo in koliko ga je vrnilo, kar bi lahko uporabili pri primerjavi podatkov iz leta 2019/2020. V primerih, ko se je določena tema dogodka večkrat ponovila, izposoja gradiva na temo Dogajalnice – če gradivo ni bilo na voljo v večih izvodih – ni bila možno, saj je knjižničarka potrebovala gradivo za

³ Interni dogovor omejuje število naenkrat izposojenih knjig na največ 3 enote.

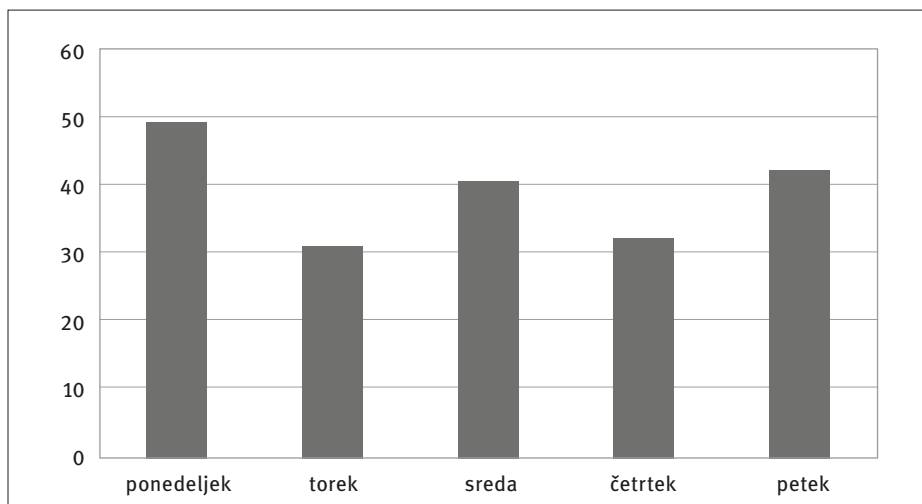
predstavitev na naslednjih dogodkih. To je bilo še posebej izrazito pri predstavitvi pesniških zbirk, kar je razvidno tudi iz Preglednice 7.

4 Rezultati

Rezultati izvedbe Dogajalnice se ne nazadnje kažejo v povečanem obisku učencev, ki so si knjižnično gradivo izposodili in/ali vrnili, in so prikazani v Preglednici 3 in na Sliki 4.

Preglednica 3: Povprečno število uporabnikov, po dnevih v tednu, ki so si izposodili ali vrnili gradivo v šolskem letu 2019/2020 (od 1. 10. 2019 do 1. 3. 2020)

	Ponedeljek	Torek	Sreda	Četrtek	Petek
Število	49	30,84	40,33	31,94	42,18

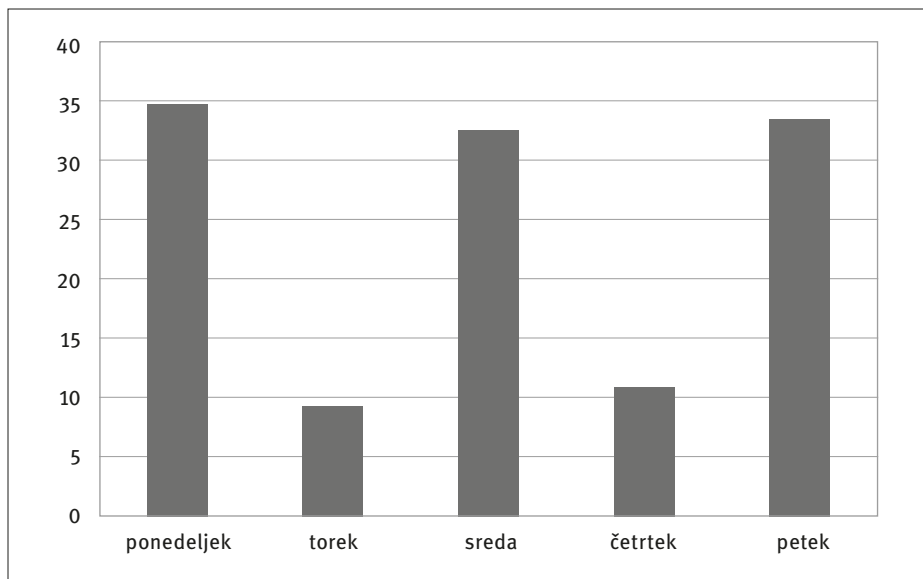

Slika 4: Povprečno število uporabnikov, po dnevih v tednu, ki so si izposodili ali vrnili gradivo v šolskem letu 2019/20 (od 1. 10. 2019 do 1. 3. 2020)

V nadaljevanju sledi razmejitev števila uporabnikov, ki so si gradivo izposodili (Preglednica 4 in Slika 5) in tistih, ki so ga vrnili (Preglednica 5 in Slika 6) v šolskem letu 2019/2020. Izposoja je v povprečju največja v ponedeljek. Ob torkih in četrtekih, v času od novembra do maja, izposoja gradiva zaradi bralne značke načeloma ni možna.

Preglednica 4: Povprečno število uporabnikov, po dnevih v tednu, ki so si izposodili gradivo v šolskem letu 2019/2020 (od 1. 10. 2019 do 1. 3. 2020)

	Ponedeljek	Torek	Sreda	Četrtek	Petek
Število	34,59	9,32	32,56	10,83	33,53

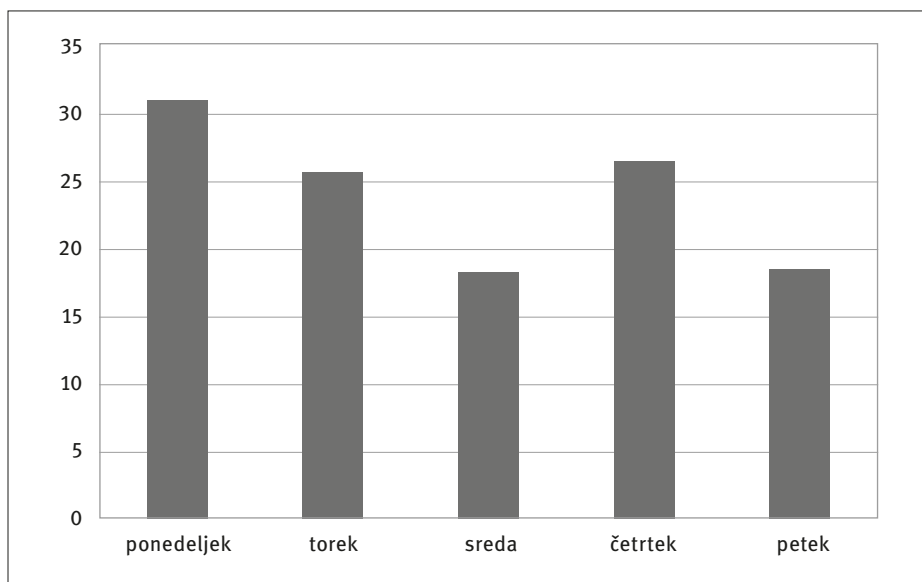

Slika 5: Povprečno število uporabnikov, po dnevih v tednu, ki so si izposodili gradivo v šolskem letu 2019/20 (od 1. 10. 2019 do 1. 3. 2020).

Vračilo gradiva je možno vsak dan. Povprečno število uporabnikov, ki so v šolskem letu 2019/2020 vrnili gradivo, prikazujeta Preglednica 5 in Slika 6. V povprečju je največ uporabnikov gradivo vrnilo ob ponedeljkih, najmanj pa ob sredah.

Preglednica 5: Povprečno število uporabnikov, po dnevih v tednu, ki so vrnili gradivo v šolskem letu 2019/20 (od 1. 10. 2019 do 1. 3. 2020)

	Ponedeljek	Torek	Sreda	Četrtek	Petek
Število	30,94	25,68	18,28	26,44	18,47

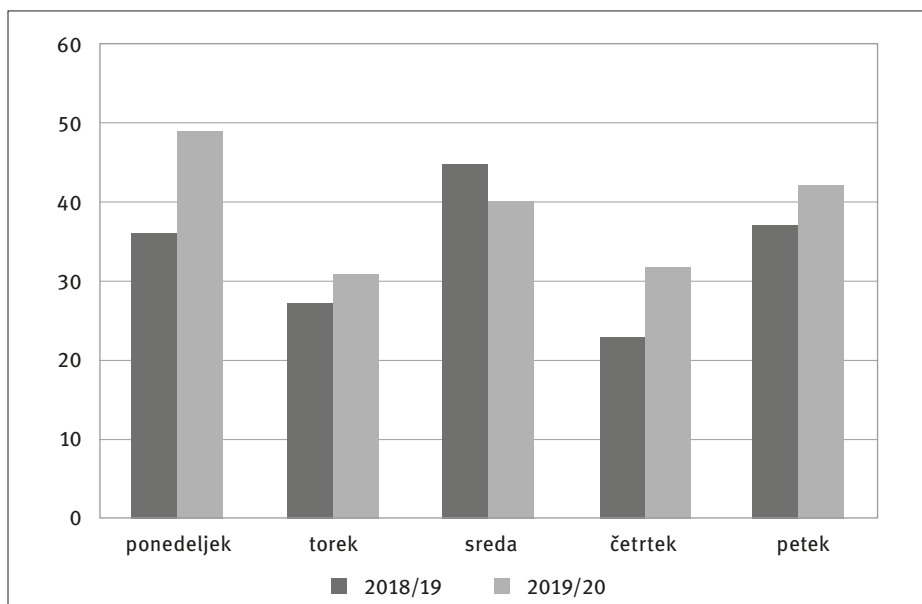
Slika 6: Povprečno število uporabnikov, po dnevih v tednu, ki so vrnilo gradivo v šolskem letu 2019/2020 (od 1. 10. 2019 do 1. 3. 2020)

Kazalec uspešnosti je primerjava števila uporabnikov, ki so si gradivo izposodili in/ali vrnilo v šolskem letu 2018/2019 in v šolskem letu 2019/2020. V povprečju se v letu 2019/2020 poveča število uporabnikov v vseh dnevih, razen ob sredah. Primerjava je prikazana v Preglednici 6 in na Sliki 7.

Preglednica 6: Primerjava povprečnega števila uporabnikov, po dnevih v tednu, v šolskem letu 2018/2019 in 2019/2020

	Ponedeljek	Torek	Sreda	Četrtek	Petek
2018/19	36,25	27,4	44,76	23	37,16
2019/20	49	30,84	40,33	31,94	42,18

Povprečno število uporabnikov, ki so si gradivo izposodili in/ali ga vrnilo je bilo v šolskem letu 2018/2019 33,71 uporabnika na dan, v letu 2019/2020 pa 38,86 uporabnika na dan, kar pomeni povečanje obiska za 15 %.

Slika 7: Primerjava povprečnega števila uporabnikov, po dnevih v tednu, v šolskem letu 2018/2019 in 2019/2020

Eden od ciljev organiziranja Dogajalnic je bilo tudi povečanje izposoje. Na 9 dogodkih od 16 so si učenci izposodili knjige, ki so bile predstavljene na Dogajalnici. Na 2 dogodkih pa drugo knjižnično gradivo (od tega na enem tudi gradivo na temo Dogajalnice). Skupno so si tako na 10 dogodkih od 16 izposodili knjižnično gradivo. V Preglednici 7 je označeno, kdaj so si učenci izposodili knjige, ki so se navezovala na predstavljeno temo, kdaj so si izposodili druge knjige, kdaj so si knjige želeli izposoditi, a so presejali kvoto in na katerih dogodkih ni bilo izposoje. Ob tem opomba, da so na dogodek glasnega branja učenci sami prinesli s seboj knjige, iz katerih so brali in pravzaprav pripravili drug drugemu literarni dogodek in takrat izposoja ni bila glavni cilj dogodka.

Preglednica 7: Izposoja gradiva na Dogajalnici

Naslov dogodka	Na temo	Druge knjige	Želja /pre-sega kvoto	Ni izposoje
Stripi	✓			
Pravljični svetovi (S. Makarovič in J. Reichman) I.				✓
Pravljični svetovi (S. Makarovič in J. Reichman) II.	✓			
Pravljični svetovi (S. Makarovič in J. Reichman) III.	✓			
Pravljičice o princeskah	✓		✓	

Naslov dogodka	Na temo	Druge knjige	Želja /pre-sega kvoto	Ni izposoje
Zgodovinske knjige	✓			
Uganke	✓	✓		
Grimmove pravljice II.	✓		✓	
Grimmove pravljice III.		✓	✓	
Grimmove pravljice I.	✓			
Knjige o vozilih	✓			
Glasno branje III.				✓
Glasno branje II.				✓
Pesniško popoldne I.				✓
Pesniško popoldne II.				✓
Pesniško popoldne III.				✓

5 Razprava

Na splošno bi lahko rekli, da je projekt uspel: število uporabnikov se je povečalo, določeno knjižnično gradivo je dobilo več pozornosti, knjižnica je postala živ in živahen prostor, kjer so se učenci srečevali s sodobnimi bralnomotivacijskimi strategijami in do knjig ter branja zavzemali ustvarjalen, raziskovalen in sproščen odnos.

Projekt je bil z vsakim dogodkom posebej evalviran in neprestano predmet izboljšav.

Ker se je stalno dogajalo, da se dogodka niso mogli udeležiti vsi zainteresirani, je bilo decembra 2019 organizirano vsakodnevno branje pravljice v nadaljevanjih, kar je pri učencih naletelo na zelo dober odziv. Nadgradnja te dejavnosti je načrtovana v mesecu maju 2020, z izvajanjem zunaj knjižničnih zidov in sicer v obliki »Pravljic pod krošnjami«, ki jih bodo lahko prišli poslušat učenci, ki bodo v tistem času na igrišču. Na tak način se bo knjižnica približala uporabniku, prilagodila letnemu času, do stika z branjem in knjigami pa bodo prišli vsi, ki bodo takrat na igrišču.

Opirajo pa se tudi vprašanja in pomisleki. Zaradi prostorskih omejitev knjižnice in ne nazadnje tudi knjižničarkinih zmogljivosti, je bil obisk omejen na 15 udeležencev, čeprav je bilo večkrat zanimanje večje. Tako bi morda veljalo razmisliti, da bi isti dogodek za isto ciljno skupino večkrat ponovili in bi bil tako zares na voljo vsem, ki bi se ga želeli udeležiti.

Težava nastane tudi pri stalnem terminu, saj učenci obiskujejo tudi druge dejavnosti, ki se časovno prekrivajo z Dogajalnico in se je posledično ne morejo udeležiti. Tako bi bilo smiselno, da bi bil termin fleksibilen. Da so tudi drugi dnevi lahko uspešna izbira, se je pokazalo tudi pri zelo dobri udeležbi in sodelovanju na dogodku ob Mednarodnem dnevu glasnega branja, ki se je dogajal na sredo.

S številom uporabnikov je zagotovo povezan tudi urnik knjižnice in odprtost knjižnice. Tedensko je knjižnica odprta 20 ur (z različnimi dnevni urniki enakomerno razporejeno preko tedna). Za potrebe učencev bi bilo bolje, če bi bila knjižnica odprta dlje časa in bi pokrila tako čas pred poukom, med poukom in po pouku. Knjižnico bi tako lahko obiskalo več učencev, gneča bi bila manjša in knjižnična storitev bi bila kvalitetnejša, saj bi bilo na voljo več časa za referenčni pogovor s posameznim učencem.

Ideje za teme dogodkov pa se rojevajo vedno znova in knjižnica je pri tem pravzaprav neizčrpen vir navdiha.

6 Zaključki

Ob zaključku ugotavljamo, da organiziranje bralno spodbujevalnih dogodkov v šolski knjižnici pozitivno vpliva na povečanje obiska in izposajo knjižničnega gradiva. Če smo prepričani o pomenu branja in prisotnosti knjig v življenju otroka (in prepričani smo!), je na nas, da najdemo načine in metode, da otrokom današnjega časa približamo branje na njim primeren način. Zelo pomembno je, da se jih vključi v dejavnosti kot aktivne sooblikovalce dogodka, da izkažemo spoštovanje do njihovih misli in spoznanj, obenem pa jim kažemo pot naprej, jih spodbujamo k raziskovanju, odkrivanju novih svetov itd. s pomočjo knjig. Ni čas za obupanost, temveč je čas za ustvarjalno motiviranje in približevanje lepote ter užitka branja.

Poleg organiziranja dejavnosti je zelo pomemben osebni odnos, ki ga ima knjižničar do uporabnika. V šolskih knjižnicah je ta še toliko bolj pomemben, ker je v knjižnici običajno zaposlena samo ena oseba. To seveda narekuje veliko odgovornost in zavezanost profesionalnim standardom, pri delu z najmlajšimi učenci pa sta še posebej pomembna toplina in občutek dobrodošlosti.

Zato je zelo pomembno tudi knjižničarjevo osebno zadovoljstvo, ki se širi navzven, skrb za svoj profesionalni razvoj, za stik s stroko, s kolegi. Običajno je na šoli en sam knjižničar, včasih dva (Pravilnik, 2007), tako je znotraj lastne ustanove omejen v profesionalnih stikih in je nujna udeležba na posvetih,

izobraževanjih, študijskih skupinah, ki bi jih veljalo še okrepiti ter ob tem spodbuditi mentorsko delo, izmenjavo mnenj in dobrih praks. Znotraj samega kolektiva je zelo pomembno konstruktivno sodelovanje z ostalimi zaposlenimi in podpora vodstva.

Pri spodbujanju branja otrok imajo zagotovo velik vpliv starši in njihove (ne)spodbude in da bi se dotaknili tudi tega segmenta, je bilo na naši šoli februarja 2019 organizirano motivacijsko predavanje za starše bodočih prvošolcev. O konkretnem določanju obsega vpliva staršev ter vključevanju le-teh v spodbujanje branja otrok pa je naloga, ki nas čaka še v prihodnje.

Zahvala

Rada bi se zahvalila vodstvu šole za naklonjenost pri izvedbi projekta; za spremljanje evalvacij, skupno veselje ob izvedbah, za delitev navdušenja ter vsem učiteljicam za sodelovanje pri izvedbi Dogajalnic.

Navedeni viri

Blatnik, A., Kovač, M., Rugelj, S. in Rupar, P. (2019). *Knjiga in bralci VI: bralna kultura in nakupovanje knjig v Sloveniji v letu 2019*. Ljubljana: Umco. Pridobljeno 28. 4. 2020 s spletne strani: https://www.jakrs.si/fileadmin/datoteke/Nova_spletna_stran/Novice_in_dogodki/Knjiga_in_bralci_VI_raziskava_lowres.pdf

IFLA – smernice za šolske knjižnice. (2019). Ljubljana: Zveza bibliotekarskih društev Slovenije. Pridobljeno 28. 4. 2020 s spletne strani: <https://www.ifla.org/files/assets/school-libraries-resource-centers/publications/ifla-school-library-guidelines-sl.pdf>

Makarovič, S. (2019). *Strašni volk*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Malinc. (2019). *Praktična delavnic motiviranja za branje* [spletna stran]. Medvode: Malinc. Pridobljeno 2. 5. 2020 s spletne strani: <http://www.malinc.si/sl/prakticna-delavnica-motiviranja-za-branje/>

Orel, M. (2005). *Vloga šolskega knjižničarja pri bralnih navadah in interesih mladostnikov*. Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Pravilnik o normativih in standardih za izvajanje programa osnovne šole. (2007). *Uradni list RS*, št. 57/2007, 65/2008, 99/2010, 51/2014, 64/2015, 47/2017 in 54/2019.

Sarto, M. (2015). *Strategije motiviranja za branje: z izkušnjami slovenskih motivatorok in motivatorjev*. Medvode: Malinc.

Zabukovec, V. (2014). Kompetence v bibliotekarstvu. V R. Fekonja (ur.), *Posodobitve pouka v osnovnošolski praksi. Knjižnično informacijsko znanje* (str. 129–137). Ljubljana: Zavod RS za šolstvo. Pridobljeno 28. 4. 2020 s spletne strani: <https://www.zrss.si/digitalna-knjiznica/pos-pouka-os-KIZ/files/assets/basic-html/index.html>

Damijana Medved

Osnovna šola narodnega heroja Maksa Pečarja, Črnuška cesta 9,
1231 Ljubljana – Črnuče
e-pošta: damijana.medved@guest.arnes.si